

Остапйовська І. І.

доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У публікації актуалізовано зміст поняття «метод проєктів» та його характеристичні ознаки у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування основ медіаграмотності здобувачів початкової освіти. Практично доведено ефективність застосування методу проєктів як для формування медіаграмотності здобувачів вищої освіти, так і у підготовці їх до інтеграції елементів медіаосвіти в освітній процес початкових класів у майбутній професійній. Визначено перспективи подальших досліджень.*

***Ключові слова:** метод проєктів, майбутні учителі початкових класів, медіаграмотність, формування медіаграмотності учнів початкових класів*

***Abstract.** The publication updates the content of the concept of the «project method» and its characteristic features in the process of preparing future primary school teachers for the formation of the basics of media literacy of students of primary education. The effectiveness of the application of the project method has been practically proven both for the formation of media literacy of students of higher education and in preparing them for the integration of media education elements into the educational process of elementary grades in the future professional. Prospects for further research are determined.*

***Keywords:** project method, future primary school teachers, media literacy, formation of media literacy of primary school students*

Постановка проблеми та її актуальність. Медіаграмотність сьогодні – це одна із життєво необхідних здатностей сучасної людини. У часи, коли завдяки доступності Інтернету та відповідних програмно-технічних засобів кожен із нас може отримувати інформацію із різних джерел практично у будь-який час та у будь-якому місці, значно зростає роль здатності критичної оцінки її змісту, практичної значущості, прогнозування можливих наслідків її розповсюдження та використання тощо. Разом із тим, варто враховувати й той факт, що перші спроби свідомої взаємодії із ресурсами цифрового інформаційного світу починають відбуватися уже в період навчання у початкових класах. Сучасні здобувачі початкової освіти витрачають значну частину свого часу на роботу з комп'ютерними мережами не тільки задля задоволення власних бажань (спілкування із рідними та друзями, ознайомлення із різноманітним розважальним контентом, ігор тощо), але й з освітньою метою: через наслідки повномасштабного військового вторгнення досить часто доводиться навчатися у за дистанційною або змішаною формою, виконувати завдання самостійно із використанням засобів та ресурсів із мережі Інтернет. Таким чином, окрім навчання та формування передбачених «Типовими освітніми програмами» [4] компетенцій, учитель початкових класів обов'язково повинен сформувавати основи медіаграмотності здобувачів початкової освіти та

постійно їх розвивати. А це можливо тільки тоді, коли педагог сам буде володіти високим рівнем медіаграмотності. Таким чином, формування медіаграмотності як особистісної та професійної якості та готовності до її формування і розвитку в учнів початкових класів стає необхідною складовою фахової підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта. Крім того, в умовах переорієнтації вітчизняної освіти на світові стандарти та забезпечення максимальної практичної спрямованості і можливостей для саморозвитку та виявів креативності й творчого підходу виникає потреба у розробці та практичній інтеграції нових засобів у процес фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є використання методу проєктів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Ґрунтовні розвідки щодо різних аспектів застосування методу проєктів проведені у працях Л. Ващенко, Н. Дудник, Н. Морзе, О. Пометун, О. Пехоти, Ж. Разієвської, М. Романовської, М. Чепіль, М. Ярмаченка та ін. Дослідженням медіаграмотності присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Волошенюк, Б. Герціг, Графе С., Д. Зюсс, В. Іванова, К. Ламперт, О. Рудь, К. Трюльцш-Війнен, Г. Тулодзєцький, О. Янкович та ін.; також актуальні результати досліджень висвітлено на порталі «Академія української преси» (<https://www.aup.com.ua>).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою публікації є актуалізація значення та ролі проєктного методу у підготовці майбутніх учителів початкових класів до формування основ медіаграмотності здобувачів початкової освіти, дослідження форм і методів реалізації методу проєктів у контексті формування готовності здобувачів освіти спеціальності 013 Початкова освіта до інтеграції основ медіаосвіти в освітню практику початкових класів, дослідження перспективних напрямків подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Метод проєктів виник іще у 20-ті рр. ХХ ст. у США, його появу пов'язують з ідеями гуманістичного напрямку в філософії й освіті, котрі сформулювали американський філософом і педагог Дж. Дьюї (*John Dewey*) та його учень і послідовник В. Х. Кілпатрік (*William Heard Kilpatrick*). Сьогодні метод проєктів знову набув поширення і популярності у різних сферах людської життєдіяльності завдяки можливості раціонального поєднання теоретичних знань і їх практичного застосування для виконання конкретних завдань, при цьому робота може бути проведена як однією людиною, так і групою (індивідуальні та колективні проєкти). «Все, що я пізнаю, я знаю, навіщо це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосовувати (цит. за Н. Морзе, О. Барна, В. Вембер, О. Кузьмінська [3])» – таким чином можна резюмувати сучасне розуміння змісту проєктної діяльності, і саме це робить його надзвичайно цінним засобом підготовки майбутніх учителів початкових класів у цілому та у контексті формування медіаграмотності – зокрема.

Метод проєктів, у трактуванні О. Буйницької, – це метод в основі якого лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок здобувачів освіти, їхніх умінь

самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися у оточуючому інформаційному просторі, а також і критично мислити [1, с. 133].

Метод проєктів передбачає вирішення конкретної проблеми, при цьому шляхи виконання цього завдання не обов'язково регламентовані наперед, досить часто виконавці проєкту самі створюють та реалізують алгоритм діяльності, а потім презентують результати діяльності. При цьому, з одного боку, вимагається використання різноманітних форм, методів, засобів діяльності, а з іншого – інтегрування набутих досвіду, знань, умінь і навичок з різних галузей людської життєдіяльності. Разом із тим, методом передбачено застосування певної сукупності освітніх прийомів, котрі дозволяють вирішити певну проблему шляхом самостійних дій здобувачів освіти з обов'язковою презентацією отриманих результатів, що сприяє використанню пошукових, дослідницьких, проблемних, творчих та креативних методів та відповідних їм засобів (у сучасних освітніх умовах – програмно-технічних засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)).

Мета використання методу проєктів у контексті підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта до формування медіаграмотності учнів початкових класів полягає у формуванні умінь та навичок ефективного використання різноманітних педагогічних засобів, котрі дозволять ефективно формувати та розвивати медіаграмотність здобувачів початкової освіти.

Серед основних вимог до застосування методу проєктів доцільно виділити такі, як:

1) наявність значущої в дослідницькому та/або творчому плані проблеми (завдання), для вирішення якої потрібно інтегрувати набуті знання та освоєні дослідницькі методи;

2) теоретична, пізнавальна, практична значущість запланованих результатів;

3) самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність здобувачів освіти (виконавців проєкту);

4) визначення кінцевої мети проєктної діяльності;

5) визначення базових знань із різних галузей, необхідних для результативної роботи над проєктом;

6) використання дослідницьких методів: конкретизація проблеми (завдання), проміжних дослідницьких задач («кроків»), які впливають із проблеми, формулювання гіпотез щодо їх вирішення, обговорення методів діяльності, аналіз отримання даних, підведення підсумків, корегування, формулювання висновків;

7) презентація результатів виконаних проєктів оформлені (матеріальний продукт (публікації, навчальні посібники тощо), відеофільм, комп'ютерна газета, анімаційний анімаційний фільм, веб-сторінка тощо) [1, с. 133].

Варто зазначити, що в сучасних освітніх реаліях для успішного виконання будь-якого навчального проєкту здобувачам освіти необхідно активно взаємодіяти з різноманітними медіа. При цьому задля досягнення прогнозованих результатів потрібно вміти визначати достовірність інформації,

тобто визначати, у якій мірі дані можуть бути прийняті як точні, надійні, правдоподібні, а також – визначати інформаційні маніпуляції – процеси, під час яких інформацію використовують з метою впливу на думки, переконання, світогляд та поведінку людей, – та вміти протидіяти їм [2, с. 5], тобто дотримуватися інформаційної гігієни – навички критично опрацьовувати інформаційний контент, виявляти можливі приховані сенси та руйнувати фейки, «відфільтровувати» корисну й перевірену інформацію в потоці численних повідомлень, забезпечувати конструктивний дискурс тощо [5, с. 6]. Усе це передбачає сформованість медіаграмотності не тільки на когнітивному, але й на діяльнісному та ціннісно-мотиваційному рівнях. Тобто, для виконання проєктного завдання здобувачі освіти повинні:

1) бути обізнаними із поняттями: інформації (її властивості, особливості існування та подання, джерела, засоби роботи, можливості та практичне значення тощо) та способами її критичного аналізу та опрацювання, інформаційних маніпуляцій (інструментами маніпуляції, фейками та діпфейками, феноменом дезінформації, наративу, пропаганди та ін.) та способами і засобами їх виявлення та протидії їхньому впливу, інформаційної гігієни;

2) уміти обирати засоби дотримання інформаційної гігієни та роботи з інформацією, протидії інформаційним маніпуляціям;

3) оцінювати відповідність змісту і якості контенту не тільки «прагматичній», освітній меті, але й – морально-етичним і правовим нормам, свідомо протидіяти поширенню інформаційних маніпуляцій та сприяння усуненню результатів їх впливу.

Ефективним засобом формування готовності майбутніх учителів початкових класів до формування основ медіаграмотності здобувачів початкової освіти є поєднання групових проєктів із тематичними кейсами. Наприклад, розробити фрагмент уроку із інтегрованого курсу «Я досліджую світ», частковою освітньою метою якого є: 1) ознайомлення учнів початкових класів із водоймами Волинської області; розвиток умінь користуватися пошуковими сервісами мережі Інтернет; 2) розвиток логічного і критичного мислення; 3) виховання патріотизму, дбайливого ставлення до природи, почуття прекрасного. Під час роботи над цим проєктом здобувачам освіти необхідно інтегрувати набуті компетентності із методик освітніх галузей (природничої, інформатичної, технологічної) у початкових класах, педагогіки та психології, а також – набуті в результаті медіаосвітньої діяльності. Цінність таких проєктів полягає у тому, що вони дозволяють не тільки опанувати зміст певних освітніх компонентів, але й сформувати власний базис навчально-методичних матеріалів, котрі здобувачі освіти можуть використовувати під час проходження педагогічних практик, а також – у майбутній професійній діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В умовах сьогодення надзвичайно важливим завданням освіти є формування дієвих компетенцій у галузі медіа, тобто – формування і розвиток медіаграмотності особистості. Дієвим засобом для цього може

слугувати метод проєктів, оскільки він передбачає практичне застосування набутих теоретичних знань, умінь та навичок для виконання сформульованих завдань, разом із тим під час проєктної діяльності формуються й розвиваються навички застосування основ медіаграмотності для роботи з інформаційними ресурсами (медіа), а також – креативність у застосуванні результатів проєктної діяльності у подальшій освітній (самоосвітній) діяльності здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта та майбутній професійній. Варто також зазначити, що перспективним напрямком подальших наукових розвідок є розробка та актуалізація методики інтеграції основ медіаграмотності в структуру освітніх компонентів освітньо-професійної програми підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
2. Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив : Навчальний посібник. Довженко О. та ін. ; за загал. ред. О. Волошенюк, В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 68 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book-review/mediagramotnist-pid-chas-viyni-teori/>
3. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П., Кузьмінська О. Г. Проектна діяльність як засіб формування ІКТ-компетентності учнів. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 3(51). С. 52–59.
4. Навчальні програми для 1–4 класів. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
5. Рудь О. В. Інформаційна гігієна та медіаосвіта: що нового в умовах воєнного часу. Навчально-методичний посібник / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 44 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book-review/informaciyna-gigiena-ta-mediaosvita/>